

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904.

LETO—YEAR XX. Chicago, Ill., ponedeljek, 1. avgusta (August 1), 1927. Subscription \$5.00 Yearly. STEV.—NUMBER 179

STAVBNE GLAVE V YOUNGSTOWNU SREČALA PAMET

Nihče jih ne more pregovoriti, da bi danes potpisali z "odprto" delavnic.

Youngstown, O. — Nekdanji trgovski in odlični stavbni podjetniki v Youngstownu, ki niso hoteli za nobeno ceno priznati strokovnih organizacij stavbniških delavcev, bodo na pikniku, ki ga priredijo strokovna društva stavbniških delavcev dne 27. avgusta, točili gostom limonado in jim delili vložke.

Stavbniški podjetniki so bili v letih 1921—1924 nasprotniki strokovne organizacije stavbniških delavcev in so se bojevali za odprto delavnico. Časi se izpreminjajo, in ljudje v njih, velja tudi za tukajšnje stavbniške podjetnike, kajti vsi stavbniški podjetniki so sedaj za strokovno organizacijo stavbniških delavcev ali za "zaprto" delavnico.

Leta 1921 so poslušali fraze "openšaparjev" in zbrali so vojni sklad \$70.000. Vrgli so organizirane delavce na cesto. Ako jim sedaj kdo svetuje, da naj store kaj takega, mu pravi, da se naj gre solit in peč mazat.

Takrat so najeli stavkokaze in pobojnike, zgradili so šupe in taborišče s kuhinjo, da so lahko nasitili stavkokaze in da so si imeli kje prenočiti.

Javnost pa ni bila z njimi. V drugih mestih so gradili hiše, da je bilo veselje, v Youngstownu pa je bilo vse mrtvo. Stavbniški podjetniki so bili sami primorani zapustiti mesto, ako so hoteli dobiti naročila za zgradbo poslopij. Ko so prejeli naročila, so pa pronašli, da so njih ponudbe višje, kot pa stavbniških podjetnikov, ki so delali z organiziranimi delavci.

Te skušnje in izgube so nekatere spametovale, da so podpisali pogodbo s strokovno organiziranimi delavci na svojo pest in niso več vprašali za nasvet podjetniške organizacije.

Za neko stavbinsko družbo, Parrish Bros. ni bilo več pomoči. S sodnijskim upraviteljem ni bilo več za odlašati.

Leta 1924 je bila "odprta" delavnica javno opuščena. Stavbniška industrija je zopet oživela in med podjetniki in organiziranimi delavci je nastal sporazum.

To je povzročilo, da je bil storjen sklep za skupen piknik, podjetnikov in organiziranih delavcev, da tako stavbniški podjetniki dokažejo, da nimajo namenjega namena uvesti "odprte" delavnice.

POTEZA PROTI DAVKU NA GAZOLIN V ILLINOISU.

Vložena je bila peticija za sodnijsko prepoved proti pobiranju tega davka.

Chicago, Ill. — Chicago Motor klub je našel sodnika John K. Newhalla iz Aurore in William J. Fultona iz Geneve, da sta dovolila njegovemu odvetniku vložiti peticijo za sodnijsko prepoved proti državnemu gazolinemu davku, ki ima stopiti v veljavo ta mesec.

Ta peticija ima namen preprečiti državi pobiranje davka po dva centa od galone gazolina. Peticija pravi, da je zakon diskriminatorčen, ker dela razliko in je ustavno nevzdržljiv.

Gazolinški davek danes v veljavi.

Chicago. — Vsakdo, ki ima avto, oziroma kdor kupuje gazolin v Illinoisu, mora od danes plačati dva centa več na galono. Novi gazolinški davek stopi 1. avgusta v veljavo.

Milijardarski trust se snuje

Jeklarski trust, avtomobilski trust in smodišni trust se zlijejo po trustovskih žlebih v eno podjetje. — Celo Wall Street zija in se čudi.

New York, N. Y. — Skupni interesi (dobičarski namreč) snujejo nov trust in so gonila sila za združitve treh velikih korporacij, in sicer United States Steel korporacije, poznane med ljudstvom kot jeklarski trust, General Motors kompanije, o kateri ljudstvo govori le kot avtomobilskem trustu, in tvrdke E. I. du Pont de Nemours & Co., kateremu ljudstvo pravi, odkar je minila vojna, smodišni trust. Kapitalizacija teh ogromnih kompanij presega štiri milijarde. Vsota je tako visoka, da se navadnemu človeku zavrti v glavi, ko čita o nji, kajti ta vsota pomeni, da bodo trustovi razpolagali nad podjetjem, katerega kapitalizacija presega štiri tisoč milijonov dolarjev, ne pa mogoče en milijon, dva, sto ali pa samo tisoč milijonov. Celo Wall Street, v katerem so nastanjeni finančniki, ki računajo z milijoni tako, kot delavec s centi, je presenečen vzhledu snovanja tega ogromnega milijardarskega podjetja.

Du Pontova kompanija je kupila 114.000 delnic jeklarskega trusta. Plačala je zanje približno \$14.000.000. V Wall Streetu govore, da Pierre du Pont ali kateri drugi zastopnik Du Pontovih interesov postane član ravnateljstva odbora — mogoče predsednik — jeklarskega trusta.

Pierre du Pont se zdaj nahaja v Evropi; medtem ko delavci v njegovih ameriških peklih garajajo, pa švigajo razne govorice. Ali Peter, dostavljajo govorice, mogoče nasledil Elbert H. Garyja, ki je svoječaso kupil svoji ženi kočuh za osemdeset tisoč dolarjev, ki je jeklarskim delavcem primanjkoval denar za nakup premoženja, da ubranijo svoje otroke pred vbadlji strupenega, zimskega mraza. Elbert H. Gary je predsednik jeklarskega trusta in njegova beseda je merodajna pri upravi tega trusta in kako naj se ravna z jeklar-

skimi delavci. Velikomestni dnevniki previdno dostavljajo k tej govorici, da ta vest ne prihaja iz krogov, ki so najboljše informirani, kaj se godi v kraljestvu trustov. Pri jeklarskem trustu ni zdaj nobene želje, da se napravijo izpremembe v predsedništvu, pravijo veliki dnevniki. Z drugimi besedami to pomeni, da zdaj ne bo izpremembe v predsedništvu, ampak to se lahko zgodi kasneje. Gary je doma in bolan, in pričakuje se, da kmalu ozdravi, pišejo šmoki. Z drugimi besedami to pomeni, da Gary ne sprejema čašniških poročevalcev, ampak jih sprejme kasneje, ko se bo njemu zdelo, da je prišel čas, da se razgovori s čašniškimi poročevalci.

Tvrdka Morgan & Co. seveda pozdravlja, da so Du Pontovi interesi kupili delnice jeklarskega trusta, saj ta finančna tvrdka tvori vez za vso denarno in trustovsko zlahtu. Du Pontovi interesi lastujejo četrtino General Motors kompanije ali avtomobilskega trusta, v resnici ga kontrolirajo. In ker Morgan kontrolira denarno jeklarski trust, je ta bančna "kuča" pravna vez za kontrolo vseh treh trustov, ki bo v resnici en sam ogromen trust, ko pride pod kontrolo Morganove vezi.

Trustanom dela pregledovalce še zvezna meddržavna komisija, zato ugibajo, kaj ta poreče. Če izreče, da je ta kombinacija krčila protitrustovske postavbe, tedaj prične boj v kongresu in na sodišču. Kapital se v kapitalističnem gospodarskem redu združuje, kakor je Marks to videl že pred več kot polstoletja. Kapitalizem bo premagal vse ovire in se združil, a začel se bo drobiti in propadati kot doseže vrhunec svojega zgodovinskega razvoja, ker je tak zakon kapitalizma in pa naravnega zakona, po katerem razpade vse, ko doseže svojo najvišjo točko, da se po razpadu zopet prične razvijati še v popolnejše forme. Zakon evolucije ni merodajen le za živalstvo, rastline in druge reči, ki jih opazujemo v naravi, ampak velja tudi za človeško družbo.

Sacco in Vanzetti izvesta usodo v sredo

Governer Fuller, ki je dokončal svojo preiskavo, je informiral liste, da naznani svoj odlok 3. avgusta.

Boston, Mass. — Dne 3. avgusta bo znano, če Sacco in Vanzetti umrta na električnem stolu ali kaj se zgodi z njima.

Governer Fuller je v petek informiral reporterje listov, ko je odhajal v svoje letovišče v Rye Beachu, N. H., da je njegova preiskava o zadevi Saccu in Vanzettija končana in v sredo objavi svoj odlok.

Sacco že gladije dva tedna in je že tako slab, da težko vstane iz postelje. Vanzetti, ki je pretrgal svojo gladovno stavko 24. julija z zajtrkom, je spet brez jedi in tudi on je zelo oslabil. Vodstvo jetnišnice je namignilo, da bosta nasičevana s silo, ako ne prenehata s postom ta teden.

KONVENCIJA KOMUNISTIČNE STRANKE.

Chicago, Ill. — Glavni stan delavske (komunistične) stranke v Chicago naznanja, da bo stranka obdržala prvo konvencijo od leta 1925 dne 31. avgusta. Prostor za obdržavanje konvencije še ni določen.

Izzivanje stavkujočih rudarjev na krvavi pokolj

Jamski boss v Ohio je postavil strojno in pripravil bombe ter pozval rudarje, naj pridejo blizu, če imajo korajžo!

Athens, Ohio. — Don McGill, tukajšnji superintendent premo-govnika Lick Run Mine, je 29. julija obvestil 500 stavkujočih rudarjev, da je postavil strojno co k šahtu in pripravil dobro zalogo bomb, nato pa je pozval rudarje, naj pridejo blizu, če imajo korajžo.

PROHIBICIONISTI SO ZDAJ UDARILI PO TOBAKU.

Brunme in stare ženske in najeti zdravniki so pridigali o škodljivosti tobaka.

Anderson, Indiana. — Tukaj so se zbrali prohibicionisti, ki so člani protitobačne lige in katere članstvo večinoma obstoji iz starih in brumnih ženic, nekaj najetih odvetnikov, zdravnikov in pridigarjev. Na zborovanju teh čistih spokornikov se je pripovedovalo o veliki moralni pokvarjenosti, ki jo povzroča tobak. Sklenili so, da se obrnejo na državne in kongresne zakonodajce za pomoč, da se odpravi kajenje tobaka.

Demokratski voditelji spot ljubim-kajo z milijonarji

Obetajo jim še večje znižanje davka, ako bo demokrat izvoljen predsednikom.

Washington, D. C. — Postavite nas v sedlo in znižali bomo še bolj davke, kot so to kdaj storili republikanci. Tako se dajo tolmačiti besede kongresnika in demokrata John H. Garnerja, ki je član zborničnega odseka za troške in sredstva in katere je podal dne 27. junija v izjavi, v kateri priporoča znižanje davka od 13½ odstotkov na deset odstotkov, ali še večje znižanje, katerega se je drznil priporočiti reakcijskim republikanskim odsekom predsednik.

Garner ravnotako želi, da se odpravi davek na avte in gledališča, ki ga lahko nosijo ljudje, ki so gospodarsko dobro situirani. V primeri z njim je odsekov predsednik Green radikalec, kajti on argumentira proti preklicu davka na dedščine. Green pravi, da se ta davek ne da preložiti na druga rame-na, ne škoduje pa ne pokojnim in dedičem. Garner je naklonjen znižanju davka za one osebe, ki imajo manj ko pol milijona dohodkov.

Ta davčni prepir pokazuje, da si ljudstvo ne bo prav nič prebralo, ako izvoli demokrate mesto republikancev v sedlo. Ako si hoče ljudstvo prebrati, tedaj ne sme popuščati profesionalnih političarjev, ki priporočajo demokratske burbonce ali pa pripadnike stare republikanske garde, ampak ti mora naprej in poistiniti iz zakonodajnih zborov in javnih uradov vse zastopnike reakcije in podpornike privilegiranih slojev ne glede na to, pod kakšnim imenom nastopajo v volilni kampanji, kajti nihče ne more služiti obenem dvema: ljudstvu in veliki denarni mošnji.

Novo katastrofe v Kitaju in Indiji

10.000 Kitajcev utonilo; vihar porušil 2000 hiš v Indiji.

Šangaj, 30. jul. — Kitajski list "Sih Pao" poroča, da je 10.000 oseb izgubilo življenje in 100.000 ljudi je brez strehe valed silne povodnji v provinci Fukien, kjer se je razlila reka Klung pred nekaj dnevi. Škoda znaša dva milijona dolarjev.

Bombaj, Indija, 30. jul. — Ciklonski vihar, ki je divjal te dni v okoliščini Ahmedabada, je podrl 2000 hiš. Kolikor je doslej znano, je 60 oseb mrtvih.

Hankov, Kitajska, 30. jul. — Več kot 150 vojakov in civilistov je bilo ubitih in stotine ranjenih, ko se je večera ugrizlo in eksplozivno skladišče streliva v Vučangu na drugi strani reke Jangtse. Poslopja do daljave ene milje naokrog skladišča so se podrla.

ŠTIRJE ARETIRANI ZARADI UMORA PROHIBICIONISTKEGA URADNIKA.

Med aretiranci je tudi ena ženska.

Logan, W. Va. — Prohibicionisti uradnik Everett Adams je ležal na preži blizu svojega doma in ob Hartovem potoku, da zaloti "butlegarje". Prišli so pa "butlegarji", pa so ga razorožili in ustrelili, mendo da bi on nje aretirali.

Ko se je izvedelo za uboj, so bile razposlane patrole deputij na vse strani. Te patrole so aretirale eno osebo in tri moške, ki so osumljeni, da so izvršili uboj. Aretiranci so oddali v okrajno ječo.

Magnatje avtov najemajo vohune

Oglašajo sicer za delavce, a ko delavec sprejme ponudbo, mu povedo, kakšno delo ga čaka.

Chicago, Ill. — Chicago Automobil Trades Assn., organizacija avtomobilskih podjetnikov, ki ima svoj glavni stan na Michigan Avenue, išče na delavskem trgu vohune za opazovanje delavskega gibanja med avtomobilskimi delavci.

Oglašajo v časnikih pripovedujejo, da se iščejo delavci za avtomobilsko industrijo. Kadar se delavci zglasijo za delo, jim povedo, kaj pravzaprav hočejo. Oni potrebujejo ljudi, da vohunirajo med delavci, kako je z gibanjem, ki je pričelo med avtomobilskimi delavci za organiziranje teh delavcev.

Američani obračajo hrbot cerkvam

Protestantske cerkve izgube letno pol milijona vernikov. Tako pravijo same. Vzrok: vojna in materijalizem.

New York. — Voditelji protestantskih cerkva v Združenih državah poročajo o velikih izgubah svojih pristašev. Po svojem lastnem in najkonservativnejšem računu izgube letno pol milijona "duh".

Vse evangelike (protestantske) sekte v Ameriki štejejo po zadnjem censusu približno 29 milijonov članov.

Voditelji cerkvenih organizacij so vsi iz sebe valed tega odkritja in zdaj iščejo pota in sredstva, da preprečijo nadaljne izgube, ako se bo dalo. Dr. Henry K. Carroll, cerkveni statistik v New Yorku, navaja dva glavna vzroka odpadanja ljudi od kristjanstva.

Prvi vzrok je vojna, ki je zapustila za seboj globoke brazde političnega, industrijskega in socialnega nepokoja ter uničila "moralni čut" ljudi. Drugi je v naraščajočem materijalizmu, to je v novem svetovnem naziranjju, ki se ne briga več za verske nazore.

ČUDEN PROHIBICIONISTIČNI NAČELNIK.

Ubili ga niso tihotapski žganjekuhi, ampak ustrelil ga je njegov tovariš zaradi njegovih "čednosti."

Hagerstown, Md. — Reginald D. Walters, plačani prohibicionistični tajni ovaduh, je priznal, da je ustrelil svojega načelnika Hunter R. Stotlerja, ker je imel z njegovo ženo intimno razmerje. Uboj je priredil na način, da je izgledalo, kakor da so ga ubili tihotapski žganjekuhi.

Pred dobrim tednom je dobil Stotlerja pri svoji ženi. Prišlo je do argumentov in Stotler mu je rekel, da ga naznani, ker dela roko v roki z lokalnimi "butlegarji." Walters je sklenil, da ga ubije in nato izvrši samomor. Kasneje je ta sklep opustil.

Ko se je pa avto ustavil na samotni gorski poti in ni hotel naprej in ne nazaj, in ko je bil stroj zopet v redu, se je odločil, da ga ubije. Potegnil je samokres in dejal Stotlerju: "Stotler, ubil vas bom, ker ste uničili moj dom."

Stotler je sezel po svojem samokresu, a bil je prepočasen. Nato sta Walters oddal več streliv v avto in v zrak, in naložil truplo svojega mrtvega načelnika na avto in se odpeljal z njim v mesto, kjer je naznanil, da so ju napadli tihotapski žganjekuhi iz goščave.

Neki delavec, ki je absolvirал delavsko učilišče v Brookwoodu, je vprašal za delo. Seveda ni takoj povedal, da je bil na delavskem učilišču v Brookwoodu. V teku razgovora je prišlo tudi to na dan. Takoj so mu sugestirali, da mu ravno izpizabza na delavskem učilišču služi, da postane vohun med delavci, ker bodo delavci vanj imeli zaupanje.

Mladi delavec se je pa odrezal, da ga v Brookwoodu niso učili vohunstva, ampak so ga učili, kako je treba organizirati delavce v delavskih strokovnih organizacijah, ne pa da postane izdajalec delavcev.

Ko se je pričelo z organiziranjem avtomobilskih delavcev, je bilo jasno, da bodo iskali vohune, ki so pri volji za denar izdati svoje tovariše.

Preiskave o katastrofi na jezeru

Število žrtve morda naraste na 30. Vse slične izletniške ladje z dvema krovoma so nevarne v slučaju viharja.

Chicago. — Dve preiskavi sta v teku glede nesreče, ki se je pripetila zadnji četrtki na jezeru, ko se je izletniška motorna ladja "Favorite" potopila med viharjem in 27 oseb — skoraj izključno otroci in njih matere — je izgubilo življenje. Tri osebe še pogrešajo, tako da število žrtve znaša 30.

Eno preiskavo vodi mrliški oglednik Oscar Wolff, drugo pa zvezna parobrodna inspekcija. Wolffova preiskava ima dognati, kdo je odgovoren za smrt tridesetih oseb in če bo potrebnost kakšno kriminalno postopanje napram odgovornim osebam.

Mrliškoogledna preiskava je do sobote ugotovila, da je bila ladja previsoka in pretežka na vrhu in rešilni pasovi so bili že tako trohli, da se lahko trgajo kot papir. Stari so bili že 17 let. Nadalje je ugotovljeno, da so vse take izletniške ladje, katerih je vse polno na jezeru ob obrežju, nevarne v slučaju hudega viharja, ki jih lahko zadene smrt čim bi prihrumel močan veter. Ladje imajo po dva krova, ki sta navadno polna otrok in mater.

Potrebno je torej, da se radikalno amandirajo mestne postavbe, ki regulirajo zabavne plovitve po jezeru.

Milijonar in sportnik William A. Hofnauer, ki je s svojo jadrenico rešil največ oseb ob času katastrofe, je v petek pričel pred mrliškoogledno poroto, da edinole vreme je bilo krivo nesreče. Ladja, katero so takoj dvignili na površje vode, zdaj počiva na Cikaški reki ob pomolu Clark streeta — ravno tam, kjer je pred dvajsetimi leti čepela usodopolna izletniška ladja "Eastland", ki je bila grob preko 800 osebam.

LADJA NA KLEČEH.

Ladje odplule na pomoč.

New York, N. Y. — Brezlična brzojavka je povedala, da je parnik "Bay Rupert", ki plove v Hudsonskem zalivu, naseljen južno od Naina, Labrador, na kleč.

ABNORMALNA POROKA.

Dekle je poročila dekleta.

Taylorville, Ill. — Poročilo dovoljenje si je tukaj izposlovala Margaret Bruce, ki je nastopila kot moški pod imenom James E. Lewis, starost 23 let, in zdaj Ella Dudek, starost 18 let. Dekletu sta šli k mirovne-mu sodniku H. M. Monroe, da ju je poročil kot moža in ženo. Nato sta punili odpotovali v Springfield kot mož in žena in se tam nastanili.

Dogodek je prišel na dan, ko so Ella Dudekovo odvedli na mladinsko sodišče, ker je stara šele šestnajst let.

KONKURENČNI BOJ V STEKLARSKI INDUSTRIJI

Konkurenčni boj se bje med Belgijo in Ameriko. — Amerika ima boljše stroje, v Belgiji pa plačujejo delavce veliko nižje kot v Ameriki. — Zrtve tega boja so pa le delavci v obeh deželah.

Chicago, Ill. — Tako je zapisano in taka je resnica, da dokler bo v človeški družbi priznan za gospodarsko podlago kapitalistični gospodarski red, toliko časa bo na svetu konkurenca zaradi umazanega dobička, v tem konkurenčnem boju so pa žrtve le delavci. Statistični podatki o steklarski industriji v Ameriki in Belgiji to jasno potrjuje. In številke ne lažejo, te govore resnico.

Ameriški delavec v tovarnah, v katerih izdelujejo šipe, zasluži povprečno na dan pri osemurnem delu \$5.43. Belgijski delavec zasluži pri ravno tem delu in v ravno tem času \$1.45.

Po statističnem izkazu je v Ameriki produciralo 10.750 steklarskih delavcev 104.256.286 štirjaških čevljev stekla, ali vsak delavec je povprečno produciral 9.698 štirjaških čevljev stekla. V Belgiji je 7.516 delavcev produciralo 33.296.538 štirjaških čevljev stekla, ali vsak delavec je povprečno produciral le 4.430 štirjaških čevljev stekla.

Ameriški delavec je prejemal več, ko se trikrat toliko meze, delal je v najmodernejših in najbolj nevarnih stroji in produciral je več kot še enkrat toliko kot belgijski delavec.

Belgijski delavec je prejel več kot trikrat nižjo mezo, delal je s troji starega sistema in za to je produciral več kot dvakrat manj kot ameriški delavec.

Zdravje obeh delavcev je pa šlo k vragu. Zdravje ameriškega delavca uničuje naporno delo, zdravje belgijskega delavca pa nizka meza. Moči obeh so hitro izčrpane. Prvega zaradi napornega dela, akoravno ima tako mezo, da se za silo lahko trikrat na dan naje teče hrane, drugega pa, ker zasluži toliko, da bi se enkrat na dan najedel do sita in tako nadomestil svoje izrabljene moči.

Od tega konkurenčnega boja pa imajo dobiček belgijski in ameriški tovarnarji. Pred tovarno stoji vedno velika trupa delavcev, ki so pripravljeni žrtvovati svoje zdravje za interese tovarnarjev.

Dal se je pičiti od kače, da dokazje moč od Boga!

Dunn, La. — Rev. Bob Williams, župnik tukajšnje apostolske cerkve, si je dal med službo božjo prinesiti mokasinko (zelo strupeno kačo), kateri si je dal vpišeti vernikov pičiti v roko, da dokaže faranom, da njemu, ki je "otrok božji," ne more škoditi strup. Takoj mu je roka otekla, da ni mogel ganiti z njo, a še ni hotel poklicati zdravnika. Zdaj leži zelo bolan.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjena država (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta; Chicago in Cicero \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inostranstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

136

Datum v oklepaju n. pr. (June 30-1927) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

OTROŠKO DELO IN ZAŠČITA OTROK.

Za nas ni prav nič novega, kar smo čitali o izkoriščanju otrok v južnih tovarnah, o izkoriščanju otrok v tovarnah za konzerviranje živeža, na poljih in vrtovih, na katerih se prideluje zelenjava za trg in za konzerviranje. Jezimo se pa, kadar čitamo, da otroci, ki so stari po dvanajset let, delajo v tekstilnih tovarnah na jugu po deset ur dnevno, ali da otroci v tovarnah za konzerviranje živil delajo poleti od solčnega vzhoda do zahoda na njivah ali vrtovih, na katerih se prideluje zelenjava za konzerviranje ali pa za trg. Kadar je sezona za konzerviranje sočivja, zelenjave in raznega vrtnega in poljskega pridelka, takrat delajo otroci do osmih pa tudi devetih, desetih zvečer. Poročevalci in poročevalke delavskih organizacij in listov, otroškega biroja delavskega departementa in socialni delavci in delavke so v svojih poročilih večkrat navedli, da so naleteli na otroke v najnežnejši mladosti, ko so pozno zvečer luščili grah in fižol, ali prebirali kumarce ali kateri drugi sadež za trg. Taka poročila nam povedo, da so zakoni za varstvo otrok v nekaterih državah, v katerih postojajo, popolnoma iluzorični, nekatere države pa nimajo sploh zakonov za zaščito otrok, tako da so delavski otroci že v najnežnejši mladosti izročeni najhujšemu izkoriščanju.

Iz solz in trpljenja malih otrok in od sadov njih dela, ki ga izvrše drobne ročice otrok, se steka v kapitalističnem načinu blagovne proizvodnje in razdelitve blaga bogastvo v blaginje lastnikov proizvodnih in razdelitvenih sredstev, ki najbolj glasno kriče, da do danes še ni bilo boljšega gospodarskega sistema na svetu in ga tudi v bodočnosti ne bo. In ti bogatini skrbno varujejo svojo deo pred vsakim prehladom, pred vsakim hladnim in ostrim vetrovnim sunkom ter pazijo strogo na to, da nobena stvarca ne kali nedolžnega veselja njih otrok. Svoji otrokom najemajo posebne učitelje in vzgojitelje, da jih uče in vzgajajo, medtem pa sami k nagromadenim milijonom kopičijo nove milijone, ali pa hite od zabave do zabave, ali se pa dolgočasijo po raznih letovističih.

Otroci delavcev so pa ogoljufani za otroško veselje in tega, česar najbolj potrebujejo v svojih mladih letih, to je razvoja njih duševnih in telesnih moči. Otroci delavcev so ogoljufani za solčno svetlobo, zrak in nedolžne otroške igre, sploh za vse, da se razvijejo v duševno in telesno krepke mladeniče in mladenke, da so kos življenjskim viharjem, ko odrastejo.

Tudi za znanje in vedo so osleparjeni otroci siromašnih delavskih starišev. Zanje ni šole, ki bi vsadila v njih nežna srca ljubezen do vsega, kar je lepega in vzvišenega v človeškem življenju. Oni morajo pomagati k prehranki družine, oče in mati pa mora delati v tovarni ali katerem drugem podjetju, da se družina berno preživi.

Za nje pričenja križev pot z njih rojstvom in njih trpljenje je končano, ko umrjejo. Kot deteta nimajo tega, kar potrebujejo, da se razvijejo njih telo in njih zmognosti. In komaj prično tekati, se uče že delati. Vstajati morajo zgodaj in delati, da niso lačni. Kakšne žalostne slike o človeškem življenju mučijo te male trpine, ki so zagledali luč tega sveta v bormem stanovanju siromašnega delavca, katerega taretta beda in trpljenje skozi vse njegovo življenje in kateremu vsak otrok, ki se mu rodi, poveča njegovo bedo in trpljenje?

Kadar otroci siromašnih delavcev odrastejo in se hočejo z brutalnim uživanjem oskuditi zato, kar so jim ukradli izkoriščevalci v njih mladih letih, ako v svoji nevedni in brez naravne opore, nevedni in topli, prelomijo kateri zakon, tedaj jih zmerjajo bogatini in podporniki kapitalističnega gospodarskega sistema z divjaki in hudodelci, ki zaslužijo najhujši kazni. In kdo je kriv tega, ako so otroci siromašnih delavcev odrasli nevedni in nimajo spoštovanja do obstoječih zakonov?

Sami niso tega zakrivali, da so se postavili izven zakona in so izvršili kaznjive čine. Njih stariši tudi ne, kajti ti so morali delati v tovarnah, ko jih je bilo treba nadzorovati in učiti. Ali niso tega krive družabne raz-

mere, ki so posledica kapitalističnega načina blagovne produkcije in distribucije. Kajti resnično je, da ima oni, ki se je rodil v palači, na razpolago vsa učna sredstva, ki jim odpirajo pot do izobrazbe, medtem ko nima dete, ki se je rodilo v koči siromašnega delavca prav nobenih.

To naj vzamejo na znanje oni, ki zaničljivo gledajo na človeka, ki je dete siromašnih starišev! In če bodo to vzeli na znanje in razmišljali in razmišljali o tem, bodo prišli do spoznanja, da so se izsolali in izobrazili na račun drugih, in to je na račun onih, ki so delali in delali, da so njih stariši spravljali sadove dela teh, ki so delali in s sadovi teh skrbeli za izobrazbo svojih otrok.

SLIKE IZ NASELBIN

Rudarske razmere. — Obisk po Pennil.

Auburn, Ill. — Sedaj se nahajamo ravno v pasjih dneh, sicer so pasji dnevi vsi v letu za nas delavce in njih družine pod današnjim kapitalističnim krivičnim sistemom, posebno pa še za nas premogarske družine po 4 mesečni stavki smo ravno tam, kakor smo bili 1. aprila. Pri delavcih se pozna le to, da so prazni žepi. Premoga imajo podjetniki v rezervi še ogromne kupe ob železnih progah po Illinoisu, Indiani in Ohiju. Sirša javnost le malo ve o naši stavki in našem položaju. Če bi šla sama priznata, bi skoraj ne vedela, da je stavka na polju mehkega premoga. Kapitalistični listi omenijo le malo na zadnji strani, da premogarski podjetniki nikdar ne bodo pristali na Jacksonvillsko pogodbo, premogariji pa zahtevajo staro plačo. Tudi naši delavski listi pišejo le malo o našem kritičnem položaju. Vzrok je baje ta, da nihče ne trpi mraza valed sedanje stavke. Ta ali oni list piše, da ima simpatije do naših stavarjev, da je premogarska stavka velikega pomena za vse organizirano delavstvo v Ameriki in če premogariji zgubijo to borbo za njih pošteno človeško eksistenco, da je možno, da bodo tepeni vsi delavci v ti deželi z enim bičem, katerega pletejo premogarski lastniki. V sedanjih naših borbi o kakšni podpori smo še malo čitali ali nič za stavarje. Ta ali oni bo dvomil, češ saj so imeli dobro plačo v preteklosti. Ne trdim, da nima ta ali oni par centov skoraj pristranosti, ali večina premogarjev je bilo zadnjih 5 let še ne polovica časa zaposlenih. Niso mogli dela dobiti leto in več pred stavko. Brez dvoma, da so taki potrebni podpore brez ozira, katere narodnosti so in takim simpatija brez finančne podpore nič ne pomaga in organizaciji U. M. W. of A. pa lahko veliko škoduje, podjetnikom pa koristi, kajti če prej bo delavstvo izpraznilo finančno, prej bo pasja pokorščina in tega se premogarske družbe dobro zavajo. Predsednik John L. Lewis U. M. W. of A. bi lahko storil v korist stavarjev s prošnjo na organizaciji A. F. of L., pa kaj se on zmeni za nas; on ima tisoč dolarjev mesečno in vožnje in hotel prosto, to se reče, da mu jih umijaki moše plačajo. Ta je naš brat! Res, pravo bratstvo, kaj ne?

Naj opišem nekaj vtisov od potovanja in obiska mojih starišev v Moon Runu, Pa., katere sem obiskala s svojo hčerko Sylvio. Po 4 letih sem jih zopet z veseljem videla. Kar se tiče dela v tukajšnji naselbini, je slabo. V rovinh Pittsburgh Coal kompanije so stavkolomel večji del črni. Domačini so zaposleni drugod po tovarnah in cestah. Dne 17. junija sem se udeležila javnega shoda na Bridgevillu, Penna., na katerem je govoril predsednik U. M. W. of A. John L. Lewis. Ker pa nisem bila do konca govora valed slabega vremena, moram reči, da toliko ljudstva še nisem videla na javnem shodu, kakor ravno tam. To so jasni dokazi, da so tamkajšnji ljudje navdušeni za unio. Ne vem, kakšen vtis je imel Lewisov govor na premogarje.

Na obisku na Center, Pa., sem prišla skupaj z rojaki in rojakinjami ki jih že nisem videla nad 20 let. Reči moram, da so tamkajšnji Slovenci jako uljudni. Lepa hvala vsem, posebno pa družini Skral. Nato sem se vrnila nazaj v Moon Run in pol tednih tamkajšnjega bivanja sem šla nazaj domov v Illinois.

Lepo se zahvaljujem tamkajšnjim rojakom in rojakinjam za potrebo in gostoljubnost. Posebno pa se zahvalujem atu in mami za vse njih dobrote. Lepa hvala mojemu bratu Josipu, ki nas je vozil z avtom in razkazal vse tamkajšnje naselbine. Želim atu, da bi kmalu okreval vsled dolgotrajne bolezni in pozdravim vse tiste prijatelje, ki se mjihi obiskala na Cuddyju, Primorsu, posebno pa družino Homec v Midwayju, pri kateri vsem se mudili dva dni. Pozdravljam tudi mojega strica Joseph Kokelja v Racoonu, Pa. — Mary Homec in hči Sylvia.

Vesti iz Detroita.

Detroit, Mich. — Kar se tiče delavskih razmer, so tukaj slabe. Vzrok tega je najbolj Fordova lizika, ker je ne mara nihče več, nova se pa še ni rodila. Vse čaka na nov Fordov avtomobil, ampak je zelo počasen, ni pa ga ni. Vsi Fordovi delavci ga težko pričakujejo. Imamo upanje, da se bo potem boljše delalo.

Vreme imamo toplo, dežja tudi dosti letos in lepega vremena se ne manjka, posebno ob nedeljah je skoraj vedno krasno vreme. Zato pa gremo ven v prosto naravo v razne parke, katerih tu ne manjka, kamor se ljudje lahko vozijo na vse načine z avtomobili, busi in s street karami, najraje pa z ladjami.

Priredajo se tudi pikniki, kjer se na svežem zraku človek zabava in ni potreba požirati tisti smrdilni zrak kot smo ga po božjih po tih v starem kraju. Spominjam se, ko smo ob takih prilikah imeli procesije. Prahu je bilo toliko, da sem se ustavila in nisem hotela v cerkev, čeprav so mi zabili doma, da naj ne postajam okoli cerkve. No, predaleč sem zašla, hotela sem povedati samo to: V nedeljo 24. julija je imelo piknik društvo "Young Americans". Udeležila sta se ga mr. in mrs. Taucar iz Chicago, za kar jima hvala. Oba sta prijazna človeka in želim, da nas ob priliki zopet posetita.

Omenim naj še Antona Kristana. Tu je predaval 23. julija v srbski dvorani. Ob tej priliki se je udeležilo precej oseb, lahko pa rečem, da vsakemu je lahko žal, kdor ga ni slišal. Ne bom podrobno opisovala, kaj je govoril. Njegov govor se je tika večji del gospodarskih razmer v Jugoslaviji in te je razlagal tako v humorističnem tonu, da smo se morali smejati. Ni se prav nič lagal, ko je govoril o nevednem ljudstvu. Povedal je, kako smo tiste butare, žegnane na cvetno nedeljo, žgali z namenom, da preprečimo "nevihto in kako so nevedni ljudje dožili coprice. (To pristavljam jaz.) Tudi farje so kmetje dožili, to sem sama slišala. Nekoč sem šla z mojim gospodarjem v cerkev. Pridruži se mu sosed, pa pravi: "Ti, kaj praviš, kaj bi naredil z fajmošтром, ker dela točo?" Moj gospodar, dasi veren, ni verjel v take neumnosti, mu pravi: "O beži, beži, ali misliš, da rea gospodje delajo točo; niso toliko 'kajti'. Oni drugi je postal skoro hud, ker mu ta ni verjel, da je fajmošтер naredil točo. Rekel je, če bi bilo po njegovem, da ga bi dal na natezalnico.

No, kar se tiče farške gospode, bi ji privoščila, da bi se ji kaj neprijetnega pripetilo, ker kar kdor seje, to žanje in nihče drugi ne drži ljudi bolj v temi, kot cerkev. Sodrugi Anton Kristan je povedal prav, ko nas je imenoval Janeca, prav drugega v

resnici kmet ni bil in ne bo, dokler bo slepo verjel le to, kar jih uči duhovščina, ker ona gleda samo nato, kako bi držala ljudstvo v temi. Boljše se imajo trolje, pa naj bodo cerkveni ali ne, ker trovej je več vrst, za to jih ne bom imenovala po imenih, saj se itak ne ločijo drugače, kot po obleki. Tak troj je crknil na rumunskem. Mdem, ko Janezi gladiu umirajo, je on kupil bogastvo na račun uboge pare. Če bi se ljudje zavedali, da smo vsi enaki, bi tega ne trpeli. V njih interesu je, da se večina ljudstva drži v temi. Anton Kristan je omenil tudi, kako je ruski car po božji volji tlačil ljudske pravice. In to se mi čudno zdi, da so vsi taki postavljeni naravnost od boga. O, v cerkvi sem dostikrat slišala, ko je rekel duhovčen, da pred bogom smo vsi enaki. Ne vem, kako se to vje-ma.

Anton Kristan je govornik, kakršnega bi se nikoli ne naveličala poslušati. Pove tako po domače in razločno, da ga lahko vsakdo razume.

Uredništvo prosim, da ne zameri napakam, katerih ni malo. Prištevam se tudi jaz med Janeca. Nisem pač imela prilike za izobrazbo. V šoli sem se komaj naučila pisati.

H koncu kličem Antonu Kristanu in njegovi soprogi srečno! — K. Krainz.

Boj v klerikalni jedrnosti

Kravjepastirski Černe je začel izdajati svoj list, v katerem napada gl. odbornike K. S. K. J.

V Kranjsko-slovenski katoliški jedrnosti je zavrela. Frakcijski konflikt je v polnem razmahu. Sicer se klestijo že nekaj mesecev zaradi jednotinega doma v Jolietu, o katerem zdaj glasuje članstvo katoliške jednote — da li bo namreč dom v Jolietu prodan ali dozidan, predzidan ali prizidan! — toda pravi "fajt" je šele zdaj prišel.

Znani sheboyganski fajmošter Jim Černe, mojster krajevskih potic in "šuspurfa", je te dni izdal prvo številko svojega lista z imenom "Slovenski Gladiator", o katerem pravi, da bo mesečnik. Lastnik in urednik lista male oblike na štirih straneh je Černe, upravnik je pa Frank X. Veranich. Izhaja v Milwaukeeju brez unijake znamke.

Prva številka je brez malega vsa posvečena gl. odbornikom K. S. K. J., ki jih Černe obdelava z napadi in očitki na svoj grobi, bežniški način. Zlasti se je spril nad gl. tajnika Zalarja in Jolietčane sploh, maha pa tudi po predsedniku Grdini in uredniku glasila Zupanu. Černe piše, da namen njegovega lista je "strmoglavičiti samotreno za uresničitvijo svojih namer: 's prosveto k svobodi'. Shodi s A. Kristana gredu tudi v tej smeri. 'Zveza' je res prava in trdna vez med zavednimi delavci Zedinjenih držav. — Nato sem dobil besedo za svoje predavanje, ki sem ga z ozirom na zadrgarske institucije tega kraja osredotočil na pomen in vrednost združništva. Orisal sem, kako so na Angliškem delavci začrtali načela združnega udejstvovanja; ne učenjaki, ne inteligence, ampak izkoriščani delavci v Ročdelu so dali svetu smernice, ki so se v praksi izkazale doleje kot edino pravilne in uspešne, zato jih zgodovina nazivlja 'pionirje združništva'. Ta načela so v glavnem: konzumenti se združijo v organizacijo, ki izvoli za vodstvo poslovni odbor (načelstvo) in za nadzorovanje

(Tonetu Grdini, ki je toliko kadil Černetu zadnje čase, se to prav pošteno 'šika'!) "Gladiator" piše, da je K. S. K. J. pod absolutizmom Zalarja in njegovih koritarjev in poziva člane katoliške jednote, naj vstanejo proti gl. odboru. Dalje jih poziva, naj pošljejo Černetu po pet ali deset dolarjev podpore, da bo on, katoliški fajmošter, laglje "fajtal" katoliški trust!

Černe tudi poroča, da je K. S. K. J. izgubila \$15,000 na slabih obveznicah.

O uredniku Zupanu pravi, da "zastonj vleče \$57.60 tedenske plače, ker je gradivo v listu nastriženo ali prispevano". Spravil se je tudi na svojega katoli-

Delavčeva opazovalnica

Piše Ivan Molek.

Humor demokracije.

Oscar Ameringer je zapisal: "Ko je Woodrow Wilson prišel v nebesa, so vsi ameriški humoristi zbežali v pekel."

Wilson je bil namreč velik humorist, ki se je rad šalil z Američani in z vsem svetom. Ni pa njegova krivda, če je milijone Amerikancev in Evropevcv vzelo njegove šale za sveto resnico.

Ljudje so naivni. Saj še danes verjamejo v vse tisto, kar je Wilson proklamiral, pa se nič ne smejejo, ko to zatrujejo. In ni treba, da bi vsi ti ljudje izdajali kak demokratski "American Home" v metropoli. Imajo lahko več pod kapo, a toliko ne, da bi znali ločiti šalo od dejstev.

Wilson je v nebesih, ampak njegova groba humoristika še straši po Ameriki.

Demokrati in demokracija!

Najlepše in najboljše na strani demokratov je njen simbol ali idejogram, ki je magarec. Boljšega simbola si ni mogla dati nobena politična stranka na zemlji okrogli. Magarec, ošleček! V tem simbolu je povedano vse. Kdor ga še ne razume, stori najboljše, če gre v pokoj za Wilsonom.

Demokratski magarec, studenček čistega humorja, ima

že nekaj let dva gobca. Na eno ga rige pesem mokrote, na drugo pa pesem suhote. Moker gobec poje, da prava demokracija zavlada s Smithom in svobodnim sodom, ki ne sme imeti dna; suh gobec pa poje, da prava nebeška demokracija posije takrat, kadar bo sedanja hipokritska suša res suha, tako suha, da se suha Amerika užge, če Kitajec nastavi užgalno steklo.

Med obema gobcema pa je armada dvonožnih magarcev, ki se kavsajo med seboj o meritornosti moče in suše, mokre in suhe demokracije, mokrega in suhega grafa, mokre in suhe morale, mokrih in suhih svetovcev.

Izvenmagarski ljudje, ki razumejo humor, se zabavajo. Kaj bi počela dolarska republika, če ne bi imela magarske demokratske stranke! Umrla bi dolgočasja. Zakrokani republikanci, ki nosijo znamko a la Coolidge, niso v stanju dati tega. Sveti Wilson je morda res pragnal humoriste, ki so bili to po talentu, pustil pa je magarca.

Vzrok, zakaj Dolarska še danes nima prave demokracije, je v demokraciji. V deželi demokratskih magarcev je prava demokracija nemogoča. Pride pa tedaj, ko magarci odrigajo za svojim očetom...

O Conemaughu

Wilkes Barre, 28. jul.

Sodr. Gardemon sva prišla v Johnstown iz Pittsburgha 26. julija pop. Na postaji so naju čakali tamošnji somišljeniki s A. Vidrihom na čelu, ki so storičili vse, da bi spoznala Johnstown, Franklin in Conemaugh kar najbolj natančno. S. Gardemonja nama je razkazal obe združni prodajalni in posojilnico ter vse ono, kar je lepo in kar se da v tem industrijskem okolišju videti. S. Vidrih pa se je potrudil za vse ono, kar bi moglo manjkati do popolnosti, o čemur mu je seve s. Frank Podboj z vso vestnostjo in goščestvo tekmoval.

Prireditvev — tako je treba nazvati naš lepi večer v okusno okrašen dvorani J. K. P. J. v Conemaughu — je bila nad vse skrbno pripravljena. Sodr. predsednik je v izbranih besedah pozdravil mene in Gardena kot mila gosta in razvil program večera. Nato je nastopil orkester pod vodstvom Viktorja Navinška in predvajal precizno in ubrano več komadov, za njim je zapel mešan zbor pod vodstvom pevovodje br. Potokarja več narodnih in umetnih pesmi. Sodr. Garden je zatem v krajšem govoru očitni namen Jugoslovanske socialistične zveze, ki deluje smoteno za uresničitvijo svojih namer: "s prosveto k svobodi".

Shodi s A. Kristana gredu tudi v tej smeri. "Zveza" je res prava in trdna vez med zavednimi delavci Zedinjenih držav. — Nato sem dobil besedo za svoje predavanje, ki sem ga z ozirom na zadrgarske institucije tega kraja osredotočil na pomen in vrednost združništva. Orisal sem, kako so na Angliškem delavci začrtali načela združnega udejstvovanja; ne učenjaki, ne inteligence, ampak izkoriščani delavci v Ročdelu so dali svetu smernice, ki so se v praksi izkazale doleje kot edino pravilne in uspešne, zato jih zgodovina nazivlja "pionirje združništva". Ta načela so v glavnem: konzumenti se združijo v organizacijo, ki izvoli za vodstvo poslovni odbor (načelstvo) in za nadzorovanje

akega brata Andreja Tomeca, ki dopisuje v kutarskega "Amer. Slovenca" in na jolietake dopisnike tega lista. Nadalje piše Černe, da pride tudi S. N. P. J. "na vrsto". Kravjepastirski gladiator je že imel S. N. P. J. na vrsti, pa je odšel z dolgim nošom. Ako bo še večjo blamažo, naj poskusi.

"Prosveta" bo od časa do časa poročala o poteku kavs in ravna med našimi katoliškimi brati.

nadzorni odbor izmed članv organizacije. Blago se naj kupuje pri prvih virih, plačuje se ga takoj v gotovini; med člane se razporedja po tržnih cenah tudi le proti gotovini. Na kredit ali "na puf" se blaga ne sme dajati, ker delavski konzumenti se morejo vzgajati, da bodo imeli vedno proste roke na levo in desno. Pa tudi ne gre, da bi zadružna prodajalna bila obremenjena z nepotrebnimi knjižnicami in z izgubo obresti na denarju, ki samo podražujejo cen blaga. Zadružna naj plača v veljem nakupu blago takoj, odjemalci pa še-le po 14 ali 30 dneh, nekteri pa še pozneje.

To povzroča zadruzi škodo in pa zamere, kadar morajo zadružni funkcionarji terjati plačilo za zdavnaj sprejeti in porabljen blago. — V svrhu boljšega nakupa naj se krajevne zadruge združujejo z okrajnimi, deželnimi in državnimi, ki naj tvorijo še dalje mednarodne in medsvetske zveze. Le na ta način bo mogoče čeliti mednarodni kapitalistični organizaciji.

Razložil sem daljše namene organizacij konzumentov, ki so dejansko velike priprave v socialnem smislu, ker gredo za organizacijo produkcije za lastne potrebe, kar pomeni: prevzemanje proizvodnih sredstev v roke uporabnikov. Pokazal sem na delo in uspehe, ki so jih dosegli konzumenti v mnogih državah Evrope. Dotaknil sem se seve tudi organizacij denarja ter pokazal na nujno potrebo ustanovljanja delavskih hranilnic in posojilnic, ki so že več ali manj v teku. Potrebna bo centralna delavska banka delavskih naselbin, ki bo izvrševala finančne transakcije delavcev in njih organizacij in ki bo z delavskim denarjem pod kontrolo delavskih organizacij izvrševala socialne zadatke delavskega pokreta. V stari domovini v tem smislu deluje zadružna banka.

Zborovalci so zelo pazljivo poslušali moje precej obširno zosnovano predavanje. Sem prepričan, da jim je bilo marsikaj novo in vem, da so me razumeli, kar sem posneje spoznal iz razgovora s posameznimi sodrugi.

Sodr. Frank Podboj je navezal na moj govor prav temperamentno prednesena izvajanja, v katerih je posiljal navzoče na delo v zmišu tedens predavateljevih. S. Podboj je izvrsten tribun, moč, ki pozna položaj svojih tovarišev in ki je prepričan, da je le v sistematičnem delu mogoča rekonstrukcija nevezdnih razmer v kapitalistični produkciji.

Po shodu se je razvil prijateljsko razpoloženje v starodol-

(Dalje na 3. strani.)

Vesti iz Jugoslavije

DUŠEVNA REVOLUCIJA KATOLIŠKE OMLADINE.

Maribor, 15. julija. — Čakali smo, da se oglasi "Slovenec." To da on že zopet ne vidi nič in ne sliši nič, kako bi je plat velikega grona od Vel. Nedelje pri Ormožu, kjer so začeli katoliški omladinci prav glasno zvoniti že 7. julija in so pozvali do 10. julija. Poteklo je torej že teden dni, toda v katoliških redakcijah ni bilo ničesar vedeti.

Mi smo že parkrat poročali, da je prišlo med klerikalnim dijaštvom v Mariboru novo gibanje, ki pa voditelj SLS in duhovščini ni prav nič po volji. Glasilo te omladine, "Križ na gori," ki ga izdajajo mariborski dijaki v slemenšču, so radi tega SLS listih prav po očetovsko posvarili in tudi okrcali. Zalego pa ni dosti in mi smo že tedaj trdili, da sta klerikalizem in kultura, izobrazba in svoboda duha napram klerikalizmu, kakor voda in ogenj. Kakor hitro si bo upala mladina samostojno misliti in se izobrazevati brez varuštva, mora priti do konflikta in končno do preloma s inkvizitorji.

Prvi početki te krize so se pokazali prej, kakor smo slutili. Odpor v miselnosti mladine je že tu in doslej uklenjeni duh je začel odločno revoltirati. V dnevi od 7. do 10. julija je imela katoliška mladina, ki se zbira o krog revije "Križ na gori", dobro obiskano zborovanje pri Veliki Nedelji, kjer ima svoj krasen samostan Nemški viteški red. Kongresa so se udeležili srednjoškolski dijaki, visokošolski in bogoslovci. Klerikalni voditelji so odvajali mladino od tega kongresa in jim nudili brezplačno udeležbo na orlovski prireditvi v Celju in drugih katoliških svečanostih. Pa ni zalego.

Nato so gospodje, ki so bili ogroženi nad programom dijaške prireditve, zahtevali, naj rodbost kongresa povabi na zbor mariborskega kanonika dr. Tomažiča, češ, da je najboljši poznavalec katoliških dogem. Dr. Tomažič pa ostentativno ni bil povabljen in zbor se je vršil brez patronate cerkvene gospodine. Mladini so razpravljali o verski etiki in morali, analizi dogem ter o socialnih problemih. Mladna je prišla po intenzivni tridenstveni debati do povsem novih zaključkov, ki so zrevoltirali mladino, še bolj pa SLS voditelje. Cerkevni nauk o dogmah so označili kot nerabljiv, okosteljeno formo in v cerkvi vladajočo avtoritacijo kot neznosno in so jo zavrgli. Posebno ostro so obsodili tudi tiranijo, s katero se hoče mladina zabraniti čitanje prepovedanih znanstvenih knjig, ki si jih morajo bogoslovci naravnost utihotapiti, če hočejo čitati kaj več, kakor jim dovoljuje prošlji indeks. Bogoslovci so bili tudi mnenja, da nobena talarja ne odgovarja več modernemu času in naj se zato odpravi, ker tudi razni voditelji SLS, duhovniki, ne nosijo več duhovniškega ovratnika in ne črne obleke, ampak se oblačijo popolnoma civilno, ne samo v Ljubljani in Beogradu, ampak nekateri tudi v Mariboru. Čemu bi se torej naj oklepali v nerodno in nehičeno haljo ravno bogoslovci, ki tudi Kristus ni nosil talarja?

Razpravljalo se je tudi o brezverstvu in znanem procesu proti uredniku Erženu ter so prišli do zaključka, da takšna neustojna voditeljstva SLS in duhovščine mora tirati delavstvo v brezverstvo in ga odvracati od cerkve. Sovraštvo pač rodi odpor.

Diskusija o katoliški etiki in morali pa je pokazala, da ima mlada generacija katoliških dijakov in bogoslovcev o tem že čisto druge pojme in nazore, kakor so jih do sedaj učili v šolah in seminarjih. V debati o krščanskem socializmu so zavrgli Terzaglavne principe, ki nam domače biblijo z razrednim bojem. Kongres se je izrekel za čisti razredni boj in pobratenje z razredno zavestnimi delavci. Tudi katoliško telovadno orga-

IZ PRIMORJA

FAŠISTIČNI ASIMILACIJSKI PROGRAM ZA PRIMORSKO.

Pred razpustom slovenskih društev in ustavitvijo slovenskega tiska.

Ko se je pred par tedni vršil sestanek fašističnih prvakov vseh šestih primorskih provinc, se je službeno javljalo, da so se na tem sestanku določile enotne smernice za delovanje fašizma z ozirom na "drugorodce."

Kaki so bili ukrepi tega sestanka, razkrije vsaj kolikor-toliko sam tržaški provincialni fašistični tajnik inž. Cobol, v svojem razgovoru s "Piccolo-vim" urednikom.

Po Cobolovem mnenju, ki je seveda mnenje celokupnega primorskega fašizma, je treba vprašanja, ki se tičejo fašističnega delovanja na Primorskem, razmotrivati z vse drugega stališča, kot pa se razmotrivajo provincialna vprašanja v drugih, starih provincijah Italije. Na Primorskem so vsa taka vprašanja "nacionalnega" značaja, ker so te dežele obmejne dežele, "bolj obmejne" kot katerakoli druga, in še tembolj z ozirom na važnost, ki jo ima Primorje, zlasti pa Trst z ozirom na vzhod in Podunavje. Zunanji svet sodi Italijo po razmerah na Primorskem, v Trstu, in zato je ravno treba, da se pokažeta Trst in Primorje danes v vsakem pogledu na višku položaja.

Inž. Cobol je nato govoril o "slovenskem irendentizmu" in odgovoril na vprašanje, ali obstoji nekak razpor in potemtakem nekako nasprotje med "nacionalnim" (laškim) in drugorodnim življenjem z ozirom na skupne interese nacije in suvereniteto države, da se ne more reči, da bi obstajal pravi pravcati slovenski irendentizem v običajnem pomenu besede, češ, ker velika večina drugorodcev živi mirno in ne goji upov na absolutno neuresničljivo izpremembo, in še tem manj, ker so v svoji pravicah popolnoma izenačeni z onimi ostalimi italijanskimi državljanji in tako nimajo ne političnega ne gospodarskega poudarka, da bi se postavljali v nasprotje z državo. Ali s tem ni rečeno, da ne bi obstajala propaganda, ki ji je namen, da se ustvari to nasprotje. Tako propaganda obstoji brez dvoma, ali se ne poraja nehoti v ljudstvu, temveč jo neti neka skupina prvakov, ki duševno koreninijo v starem (avstrijskem) režimu. Zlasti velja to za razne bivše avstrijske funkcionarje, ki nimajo sedaj v svojih rokah javne urade na oni strani meje v Ljubljani, Zagrebu, ali pa zasebno živijo tamkaj. Tu je glavni vir, iz katerega izhaja irendentistična propaganda in delovanje proti Italiji. "Treba je torej pazljivo zasledovati to antinacionalno propagando in jo obrežuspešiti."

Gre predvsem za ukrepe, ki jim je namen, da se v najkrajšem času drugorodci oklenejo nacionalnega (laškega) mišljenja in čustvovanja in se odtegnejo vsakemu zunanemu vplivu, ki ima namen, da bi jih desorientiral in izprevrnil, bolj njim samim v škodo kot pa italijanski nacionalni celoti.

Namen fašizma je, da predvsem raztegne na vso deželo fašistične mladinske organizacije, "balle", "male italijanke", "miličine" "avanguardiste" in te organizacije podpira z vso vne-mno in kar najzanesljivejšim sredstvi. Ravno tako pa tudi "pol-delovne" organizacije ("dopolavoro", izbraževalne in zabavnih odseke sindikalnih fašističnih organizacij). Prve naj vzgajajo drugorodno mladino za italijansko domovino, druge pa naj združujejo v nacionalni izobrazbi in zabavi odrasle. Tako postajajo seveda popolnoma nepotrebna vsa naša narodna kulturna društva in podobne ustanove in se seveda — zatro.

Da se izvedejo vsi ti načrti, je treba, da se tudi delovanje vseh ostalih nacionalnih ustanov združi in osredotoči v fašističnih organizacijah.

To pa je le majhen del programa, ki si ga je začrtala fašistična federacija z ozirom na drugorodce, ali inž. Cobol je prepričan, da se bo ne samo to, temveč ves program dal izvesti v razmeroma skrajnem času in se bo tako dosegel kmalu njegov končni smoter: "popolna asimilacija drugorodnih skupin v veliki nacionalni družini."

Program fašističnih provincialnih federacij na Primorskem je tako precej razjasnjen: naša mladina se mora poitalijančevati seveda predvsem v italijanski šoli, zunaj pa po ballovski organizaciji in organizaciji "malih Italijank", šoli odrasla mladina v organizaciji miličnih "avanguardistov", odrasli pa v fašistovskih izobraževalnih in zabavnih krožkih. Naša narodna kulturna društva se zatropopolnoma, zatropopolnoma naš tisk in se prepričijo vse zveze z ono stranjo meje, da ne bo mogla čez njo irendentistična, prevratna propaganda. In vse to se zgodi, kakor je zatrdil tajnik tržaške provincialne fašistične federacije, v najkrajšem času.

Načrt je jasen, da mu ni treba nikakih pripomb, in kar je glavno: izvrši se brezpogojno!

Fašistični tajniki in prefekti iz Julijske Krajine so šli v Rim k Turatiu in Mussoliniju po odobritev navedenih asimilacijskih načrtov. Tam so dobili navodila, ki jih prično izvajati takoj, ko se vrnejo. Sledila bodo torej nova nasilstva kulturne Italije nad našim nesrečnim ljudstvom v Primorju!

O CONEMAUGHU.

(Nadaljevanje s 2. strani.)

movinskega zmala. Pesem je sledila pesmi. Pozabili sem, da se nahajam vrcu Pennsylvaniji v v daljni Ameriki, in z menoj tudi ostali. Sodr. Vidrih je vodil naše stolovalje s humorjem, in dovpti, ki so lastni Notranjem in Kraševcem. Smehu ni bilo ne konca ne kraja. Prijazne mladenke so kar naprej ubirale struna in razpoloženje je bilo sijajno. Policija se je prikazala že, ali videla je okrašeno dvorano in v njej ljudi, ki so poštono veselji — in a pozdravom, ki gre dobrim ljudem, je v vidnem zadovoljstvu odkorakala "Good bye." — S. Podboj je bil kučegazda, ki zasluži več kot samo — priznanje.

Lepa je bila ta naša skupna prireditel. Meni bo ostala vedno v spominu. Zlasti lepa harmonija, ki je vladala. — Pozabili sem na amem na čvrste sodruge iz Krajna, ki so prišli pod vodstvom s. poštarja Bavdeka in bratov Nagličev na zbor in prav mnogo pripomogli za tako lepi večer.

Anton Kristan.

S polja vode

—

Odkod so vitamini? Krava jih sama producira.

State College, Pa. — Kemiki, ki proučavajo živežne produkte in ki so tukaj zborovali zadnji teden, so s presenečenjem dognali, da kakor rastlina tako tudi žival in morda tudi človek sam od sebe proizvajata vitamin B, zelo važno redilno snov, brez katere bi bila rast in obstanek organizma nemogoč.

Kemiki so na tukajšnjem kemičnem institutu eksperimentirali na kravi. Tukaj imajo kravo, ki še ni v svojem življenju dobila nobene hrane, katere vsebuje vitamin B, kljub temu je krava zdrava, se redi in daje mleko, ki ima ravno toliko omenjenih vitaminov kakor mleko drugih krav, katero krmijo običajno. Odkod dobi krava vitamin B? V teku zborovanja so kemiki naredili majhno odprtino v želodcu krave in vzeli iz njega nekaj deloma prebavljene klaje. Našli so vsepolno vitaminov B. Iz tega so zaključili, da krava sama producira vitamine te vrste. Kako in kje je središče te čudovite proizvodnje, je še tajnost.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski kot svojo prirediteljo ali zoročeno v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

Piknik čikaških društev S. N. P. J. izvršeno uspel

— Skupni piknik, ki so ga imela čikaška društva S. N. P. J. večeraj v Western Springsu, je bil eden največjih in najboljših izletov, kar jih je imela čikaška slovenska kolonija v mnogih letih. Prvič se je seveda zahvaliti lepemu vremenu, drugič pa odzivu članov naših društev, ki so pihiteli brez malega v polnem številu v prijazno šumo, v kateri doslej še nismo bili. Bilo je okrog 1500 oseb z otroci vred. Trije vlaki s posebnimi vozovi za naše piknikarje, označeni z zastavicami S. N. P. J., so vozili veselo četo, ki so potem v truhkih in peš odhitele v gozd. — Dan je potekel med najlepšimi družabnostjo in raznovrstnimi zabavami. Mladina "Pionirjev" je imela mnoge igre in tekme in deloma se je kopala v bližnjih gorških potokih. Največja tekma je bila med žogoigralci "Pionirjev" in društva "Stalwart" iz Kenosha, Wis., v kateri so "Stalwarti" odnesli lavorike.

Najlepše pri celi prireditvi je pa bila absolutna treznost. Piknikarji so sicer udušili na vozove togega piva in drugih takih pičljac ter sladoleda, ampak niti kapljice "divjih duhov" ni bilo dobiti — ker je ni bilo. Ob pol devetih zvečer se je ogromna družba v najboljšem razpoloženju atilačla v vozove vlaka in se vrnila v Chicago. Še mnogo takih piknikov!

PONUDBE ZA ŠTIRI KRIŽARJE SPREJETE.

Gradile jih bodo privatne kompanije.

Washington, D. C. — Kontrakti za gradbo štirih križarjev, ki bodo odrinili po deset tisoč ton vode, so bili sklenjeni s privatnimi družbami. Vsak križar bo stal več ko \$10,000,000, vsi štiri skupaj \$42,624,000. Dva bo zgradila Newport News Shipbuilding in Drydock kompanija, dva pa Bethlehem Shipbuilding kompanija.

Kadar bodo te ladje dograjene, bodo Združene države imele 155,000 ton modernih križarjev, Velika Britanija pa več ko 350,000 ton.

NEZRELA JABOLKA POVZROČILA SMRT DEČKA.

Zavozilja so se mu čreva.

Chicago, Ill. — 15-letni Joseph King se je v družbi drugih dečkov najedel nezrelih jabolk, ki so jih natrgali z drevesa. Kinga je željalo, nakar je izpil še steklenico sodavice. Posledice niso izostale. Zavozilja so se mu čreva in deček je umrl kljub zdravniški pomoči.

Tudi radio je prepovedano katoličanom v Italiji.

London, 30. jul. — Kardinal in nadškof Tosi v Milanu, ki je zadnji teden prepovedal gledanje filmov duhovnom, je ta teden izdal nov pastirski list, v katerem je prokel oddajanje pevkah in muzikalnih programov na radio. Katoličanom je naloženo, da ne smejo poslušati teh programov.

Strelna užgala gospodarsko poslopje. Iz Zagorja poročajo: Dne 15. julija zvečer je bilo ozračje zelo soparno. Prebivalstvo je šlo k počitku, in nikdo ni pričakoval čez noč posebno hude nevihte. Ob 1. ponoči je namkrat pričelo grmeti in traskati, ploha dežja se je vili, vmes pa je toliko toča, da so žvenketale šipe. Kmalu nato je prišel bitl plitk zvana, oglašila se je tudi piskanje sirene. Razburjenje prebivalstva je spravilo vse iz postelje. Strelna je udarila v hišo posestnika Kurenta v vasi Oriek v občini Kotredežu. Pogorela je hiša in skedenj, ki sta bila hipoma v ognju, tako da so si domači kmaj rešili življenje. Na lice mesta so prihiteli gasilci iz Zagorja, ki pa niso stopili v akcijo. Kurent ni bil zavarovan in je valed tega močne prizadet.

A. P. Čehov: ŽIVO!

Dimitrij Osipovič Vaksin, arhitekt, je prišel iz mesta v svojo vilo, še ves pod vplivom spiritalističnega zborovanja. Ker je legel na svojo samotno posteljo (Vaksinova gospa se je bila namreč odpeljala v bližnji trg Trojico), se je nehoti spomnil vasega, kar je videl in slišal. Zborovanje prav za prav ni bilo, a razgovarjali so se o samih strahotnih stvarih. Neke gospodična je pravila, kako je mogoe uganiti misli, nato so govorili o duhovih in prikaznih ter o ljudeh, ki so bili živi pokopani. Neki gospod je čital povest o mrliču, ki se je v grobu obrnil. Vaksin sam je vzel krožnik za čaj in je pokazal gospodičnam, kako se je treba razgovarjati z duhovi. Poklical je svojo strico Klavdija Mironoviča ter ga je v mislih vprašal: "Ali ne bi bilo potrebno, da predam hišo ženi?" — na kar je stric odgovoril: "Dobro bi bilo, ob svojem času."

"Mnogo je skrivnost in ... strahot v prirodi ..." je premišljeval Vaksin, ležeč pod odejo. Mrlič niso straši, strašna je le negotovost ...

Udarila je ena po polnoči. Vaksin se je obrnil na drugo stran in je pogledal izpod odeje na vlnjevi plamen svetilke. Plamen je brlel ter komaj osvetljeval ikone in veliko sliko Klavdija Mironoviča, ki je visela nasproti postelje.

"A kaj bi bilo, če bi se v tej polmeti nenadoma prikazal stricov duh?" — je šinilo Vaksinu v glavo. "Ne, to ni mogoe. Prikazni so predoček, stvoril nezele pameti." Vele temu pa je Vaksin potegnil odejo čez glavo in trdno zaprl oči. Truplo, ki se obrača v grobu, nato obraz pokojne tate, prijatelj, ki se je obesil, gospodična, ki je utonila ... Vaksin je jel odganjati mrke misli, toda zaman — obrazi so postajali čedalje jasnejši, misli čedalje bolj strašne. Strah ga je bilo.

"Vrag si ga vedi, kako je to ... Bojim se, kakor majhno dete ... To je bedasto!"

"Tik ... tak ... tik ... tak," je tiktakala ura za steno. V vsaki cerkvi na pokopališču je zazvonil čuvaj. Zvon je bil počas, žalostno, kakor bi zvonil za dušo. ... Vaksinu se je zdelo, da mu lažijo po tilniku in po hrbtu mravljinci. Bilo mu je, kakor da nad njegovo glavo nekdo težko diha, kakor da stopa stric iz okvirja in se sklanja nad nečakom ... Vaksina je postalo neizmerno strah. Od strahu je stislil zobe in prenehal dihati. Ko je končno skozil odprto okno priletel hrošč ter začel brenčati nad posteljo, ni mogel več strpeti in je pozvonil.

"Dimitrij Osipovič, was wollen Sie?" se je čez minuto začel za durmi glas guvernant.

"Ah, vi ste, Rozalija Karlovna?" se je razveselil Vaksin. "Zakaj ste prišli sami? Lahko bi prišel Gavrilu ...?"

"Gavrilu ste sami poslali v mesto, a Glafira je večeraj neznanu kam odšla ... Nikogar ni doma ... Was wollen Sie doch?"

"Jaz, matuška, kaj sem že hotel reči ... Onga ... Vstopite vendar, ne aramujte se! Tema je ..."

V spalnico je stopila, debela, rdeča Rozalija Karlovna in pričakuje obstala.

"Sedite, matuška ... Veste kaj? ... Kaj bi jo moral vprašati?" pomislil Vaksin, gledaje stricevo sliko in obenem čuteč, kako ga polagoma mineva nemir. "Prav za prav sem vas hotel prosi ... Ko pojde jutri sluga v mesto, ne pozabite mu naročiti, da naj ... onga ... kupi stročnice ... Izvolite sešiti!"

"Stročnice? Dobro! Was wollen Sie noch?"

"Ich will ... Nik ne will, ampak ... izvolite sešiti! Pomislite kaj ..."

"Ne spodob se gospodični, da bi stala v moški sobi ... Vidim, Dimitrij Osipovič, da ste šaljivec ... posmehljivec. Razumem ... Da bi kupili stročnice, ni treba zbuditi človeka ... Že razumem."

Rozalija Karlovna se je obrnila in odšla. Pomenek z njo je Vaksina nekoliko umiril. Sramujot se svojega malodušja, je potegnil odejo čez glavo in zaprl oči. Kakih deset minut mu je bilo skoraj dobro, toda kmalu mu so iznova bile neumnosti rojiti po glavi ... Pijaval je, vzle vžigalice in mehe prižgal svečo. A niti svetiloba mu ni pomagala. Strahopetni Vaksinovi domisljaji se je zdelo, da nekdó gleda iz kota in da se striceve oči gibljejo.

"Pozvonim ji zopet, vrag jo vzemi," je sklenil. "Prečem ji, da sem bolan in jo poprosim kakih kapljic."

Vaksin je pozvonil. Odgovor ni bilo. Pozvonil je še enkrat — in kakor v odgovor na njegovo zvonjenje je baš tedaj zazvonilo na pokopališču. Strah ga je prevzel, ves mrzel je planil iz spalnice, križaje se, jezeč se na svoje malodušje, bos in v samem spodnjem perilu, naravnost pred Nemkino sobo.

"Rozalija Karlovna!" je izpregovoril s tresočim se glasom in potkal na dur. "Rozalija Karlovna! Ali ... spite? Jaz — evo ... bolan sem ... Kapljice bi rad!"

Odgovora ni bilo. Vse okrog njega je bilo tiho ...

"Prosim vas ... razumete? Prosim! Zakaj ta ... sramotljivost, ako je človek bolan? Prav za prav ste čudni, tako stari ste ..."

"Vse povem vaši ženi ... Pošteni gospodični ne daje miru ... Ko sem živel pri baronu Danes, je baron hotel priti k meni po ušigalice ... o razumem, vem kakšne ušigalice ... In sem povedala baronici ... Poštena sem ..."

"Ah, idite k vragu a svojo postenostjo! Bolan sem ... in prosim kapljic. Razumete? Bolan sem!"

"Vaša gospa je poštena, dobra žena in vi jo morate ljubiti. Da! Neoporečna je! Nočem se ji zameriti!"

"Bedasti ste, to je vse! Razumete? Bedasti!"

Vaksin se je upri ob podboje, prekril roki in čakal, da bi ga strah minil. Ni imel dovolj moči, da bi šel v svojo sobo, kjer je brlela svetilka ter gledal iz okvira stric. Ker pa je bil v samih spornicah, mu je bilo nerodno, stati pri vratih guvernantine sobe. Kaj storiti? Dva je bila ura, njegov strah ni niti prenehal, niti se ni zmanjšal. Na hodniku je bilo tema in iz vsakega kota je gledalo nekaj mrkega. Vaksinu se je obrnil k podbojem, mahoma se mu je zazdelo, da ga nekdo lahko vidi čez od zadaj za sracek ter se dotika njegovih ramen ...

"Vrag vzemi vse ... Rozalija Karlovna!"

Nič odgovora. Vaksin je bojazljivo odprl duri in pogledal v sobo. Poštena Nemka je sladko spala. Majhna svetilka je obsevala obrise njenega debelega zdravega telesa. Vaksin je stopen v sobo in sedel na pleteno košaro, ki je stala pri vratih. V prisotnosti spečega živega človeka se je takoj bolje počutil.

"Naj spi, Nemka ... Je pomislil. "Malce posejdim pri njej, ko se jame svitati, pa odidem ... Zda se zgodaj svita."

Pričakuje razsvita, je Vaksin legel na košaro, položil glavo na roko in začel premišljevati.

"Kakšen vpliv imajo živali! Omikanec, razumen človek, a vendar ... vrag si ga vedi, kaj je to! Sramota je ..."

Poslušaje tiho, mirno sopenje Rozalije Karlovne, se je kmalu povsem umiril ...

Ob šestih zjutraj se je Vaksinova žena vrnila iz Trojice. Ker ni našla moči v spalnici, je odšla k guvernantu. Zagledala je takšno aliko: na postelji je spala, razodeta zaradi vročine, Rozalija Karlovna, a tri korake od nje, na pleteni košari, je ležal njen mož, zvit v klobčič, in smrčal kakor svetnik. Bil je bos in v samem spodnjem perilu. Kaj je nato rekla žena in kako bedast obraz je napravil mož, ko se je zbudil, naj opišejo drugi ...

To presega moje moči, zato odločim oročje.

Preval N. P.

Agitirajte za "Prosveto"!

A. P.:

Intervju s humanistom

Med svetovno vojno se nam je posrečilo, da smo z združenimi močmi in s krepkim sodelovanjem vseh narodov in delov sveta razprali vrečo, ki so bile v njej zvezane vse nesreče človeškega rodu. Usula se je na nas povodenj raznih težav, da kar ne moremo izkazati na trdni breg mirnega in solidnega predvojnega življenja.

Gospodarstvo, promet, morala in kultura preživljajo svoje težke krče, pa je bilo tudi naš srednji šol usojeno, da zalde v pereče krize. Brez bolezni ni krize in brez krize ni odravljene; v tem magičnem krogu se sučemo in ni ga upanja, da bi se ikopali iz tega močvirja.

Čital sem v novinah pritožbe očeta, čigar sin se že tretje leto uči nemščine, pa še vedno ni prišel preko osnovnih pojmov miza-tiš, riba-fiš. Preiskal sem ta slučaj in dognal, da ni nikake krivde na dotičnem dečku, ki redno zdelo svoj razred in preide v višjega, toda vsako-kratni minister prosvete mu vedno znova določi isti učni načrt za višji razred in dečko že tretje leto goni svoj miza-tiš, riba-fiš.

Vaška oblast je od Boga, ki je zapopadek vse modrosti, pa je tedaj tudi vaša naš minister od Boga in je kolikor toliko de-ležen neskončne modrosti bo-

je. Ze vesta, kaj delata, g. Bog in g. minister prosvete!

Drugi roditelj se pa pritožuje, da njegov sinko v latinščini prehitro napreduje. Ovidija so baje kar pohlastali — naj pa-zijo poklicani krogi, da se ni morda čitalo nesmrtno delo Ars amandi, sicer si hlantanja pri latinskih klasikih ni baš moči predstaviti! — in so se nato spravili na Livija, ki ga jemljio s pravo sportako bravuro. Pa ustrezni sekantnim roditeljem: enemu gre pouk prepočas, dru-gemu prehitro! Tako bo vedno, dokler se bodo vrtali v mini-strske in profesorske posele ljud-j, kojih edini posej je predpi-san že od pradavnine: molli in dela in plačji davke!

Vendar sta mi dali ti dve pri-tožbi misliti, ker imam tudi jaz nekoga, ki se muči z Livijem ali nekim drugim starim gospodom. Nisem pa žel rušiti ugleda mi-nistra in profesorja z objavo v časopisih, marveč sem se lepo zasebno obrnil do svoje prija-telja dr. Asfofelosa:

"Kaj bi dvigal žum in prah, kaj bi bunil roditelje in dajal potuho paglavcem, ki jim je u-čenja itak vedno preveč, ko pa s privatno intervencijo dosežeš vse, kar hočeš," sem si mislil in sem poslal prijatelja.

Dr. Asfofelos je fanatičen Starogrki in Latince. Milina je poslušal njegova predavanja o naučubilnejših konstrakcijah griškega stavka, samo nehati ne-žna s to, navadnemu mozgu ne-

pristopno učenostjo. V tem je križ; kadar se zaleti, ne pre-stane, prekiniti ga pa ne smeš za nič na svetu. Tri leta sem obžaloval svojo bedasto nepre-vodnost, da sem ga bil o priliki takega predavanja vprašal, ali bi znal napraviti v Ciceronovem jeziku prošnjo na emonakega edila za podelitev koncesije za vozilačarsko obrt in ali bi si znal kupiti v starih Atenah vstopnico za popoldansko pred-stavo v cirku ali naročiti v go-stilni krala jetra . . . Bog me obvaruj take neupne objestno-sti v bodoče! Zdaj sva spet prijatelja in cenim to prijatel-jstvo tem bolj, ker imam med tem na njegovi šoli bitje, ki tre-počem za njegov duševni in te-lesni blagor.

Dr. Asfofelosa najdem sklo-nenega nad-kupom knjig, tako poglodelnega v delo, da je pre-slial moje trkanje in moje ope-tovano opominjajoče kašljanje. Oči mu gore, rdeč je v lice, lasa pa mu je zmrlil v brezoblično kodeljio sveti ogenj, ki puhti iz antičnih klasikov.

Komaj ga priklilem v dvajse-to stoletje. Povem mu namen svojega prihoda in mu omenim navedena dva primera.

"Kaj sodiš o stvari ti, pre-dragi prijatelj, ki si šolnik-stro-kovnjak in vsečak v takih zade-vah?" ga pobaram. In že sem bil deležen dolgega predavanja o potrebi nemščine na naših srednjih šolah. Nič utilitari-stičnih vidikov, nič materialne-

ga komercializma, vse samo plemenito čuvstvo in globoka ljubezen do nemščine zaradi an-tičnih klasikov. Stolično sem postuhal povodenj in čakal, da mu polde sapo v tem nebotič-nem zanosu. Zaključil je:

"Vidiš, pravkar si ubijam gla-vo ob tolmačenju nekega tem-nega mesta v Pliniju."

"Temnega mesta? Pravkar si še poudarjal, da je klasična antika tako jasna, precizna in palidarna, zdaj pa iznenada temno mesto, kakor da gre za tolmačenje kakega teksta o verskih stvareh."

"Molči, ko ne razumeš ničesar! Klasični so jasni, ali pre-pisovalci so časih kaj narobe zapisali ali kaj svojega vstavili. Gre za to, ali naj se to mesto čita 'ut erat' ali 'ut esset.' Po-mena sicer ne izpremeni, naj še stoji to ali ono, ali zanimivo bi bilo preiskati, zakaj veže Plinij ta 'ut' z indikativom."

Sledi razprava o "consecutio temporum", ki ji nisem kos, za-to te učenosti ne ponovim.

Prekinem ga: "In vse knji-gje, ki jih imaš odpre pred se-boj, govore o tem temnem me-stu?"

"Vse, in še to niso vse. Glej temeljitost Nemcev. Za to dela Plinija imajo tri in dvajset ko-mentarjev, vsi drugi narodi skupaj pa samo šest."

"Tri in dvajset komentar-jev? Nemci ljubijo take stva-ri. Goethe je nekdan na izpre-hodu zavzdihnil 'ah!' in sedem profesorjev je napisalo sedem debelih knjig o tem vzdihu. Se-dem naj že bo, v božjem imenu, ali tri in dvajset! Ali ni škoda dela, papirja in tiska?"

"Kaj naj bo škoda papirja, ko gre za doslej še neugotovljeno slovnično fineap. 'Ut' z indika-tivom v tej zvezi je povsem ne-znana prikazen, ki bi . . ."

"Da, da, si že povedal. Am-pak reci, ali nama je nemščina potrebna, dovoljo komentarjev in takih fineap?"

"Tako je. Za študij antičnih jezikov nam je nemščina neob-hodno potrebna in s tem je u-pravičen, njen obzvoj v učnem načrtu."

"Dobro. Zdaj se vpraša, ali so antični jeziki res tako važni, da je vredno pisati o enem me-stu tri in dvajset knjig?"

"Ti se vprašaš? Materijalist, ki ti velja, samo to, kar nese! Sama sreča, da ne odločajo v tem vprašanju ljudje tvoje so-rte, obakurajti! O tem bodo od-ločali tisti, ki jim velja poziv: 'Cavenant, consules, ne res pub-lica aliquid detrimenti ca-piat!'"

Boječ se dolge razprave, ki je zanjo že odpiral usta, ga prehi-tim:

"Kaj mi govoriš o konzulih, saj je to naša notranja stvar, kaj bi se inozemci vtikali va-njo! In kakšno vražjo republi-ko mi vlačiš na dan?"

"Molči, barbar, ki ti duhovita beseda spi v zabith ušesih."

"Glej, glej, ta lepa fraza ni antična, ališal sem jo drugje, veliko mlajša je ko ona o konzulih in republikah."

"Vaa duhovitost novejša dobe temelji na antiki. Ti seveda te-ga ne razumeš, ignorant, kakr-šen si. Ne govorim ne o konzulih ne o republikah v tvojem ba-nalnem smislu, gomila neved-nosti!"

"Ne bodi precej hud! Saj ti tudi jaz nikoli ne očitam, da ne znaš francosčine in italijanšči-ne," ga mirim.

"Kar molči mi o teh idiomih. Pradedje bi se zjokali nad taki-mi potomeci, ki so napravili iz prekrasnege jezika Cezarja, Horacija in Vergilija . . ."

" . . . sijajni jezik Danteja, Musseta in Napoleona."

"Ti, ki jih navajaš, so zaje-mali pri viru, pri antiki, daj si dopovedati."

"Zajemali so pri viru, ker ni bilo drugih, da bi jemali od njih. Mi pa jih imamo, kaj boš še vedno hodil k viru, ko imaš vo-dovod doma. V viru je dosti na-vlake, mnogih komentarjev je treba, da precejajo vodo. Kaj boš hodil k viru, ko imaš pipo pred nosom!"

"Saj sem ti že dejal, da si ignorant. To pride od ignora, ignoras, ignorare, ignoravi, ignorantum in velja zate v vseh teh naštetih oblikah. Povem ti . . ."

Pa sem se zbal razprave in predavanja, zakaj imam ženo in

otroke; vzel sem svoj "pileus" — tako pravi dr. Asfofelos klo-buku — in sem pobegnil.

Pereče vprašanje pa je ostalo in statu quo: Ignoramus et ignorabimus!

Irski židje!

New York.—Ali so židje med Irce? Da dokažejo svetu, da res eksistirajo, so irski židje u-stanovili svojo podporno orga-nizacijo z imenom "Irish Jews of America", katera je imela ta teden svojo prvo zborovanje v New Yorku.

Gvatemalski poslanik v Wash-ingtonu se je ustrelil.

Washington, D. C. — Francis-co Sanchez La Tour, poslanik republike Gvatemala v Zdrže-nih državah, se je 28. t. m. u-strelil v svojem poslaniškem u-radu. Zakaj je to storil, ni po-jasnjeno.

Dve darili za nove naročnike

Akar se potrudil v sedanjih kam-panji in dobi osem polletnih ali štiri celoletne naročnine za dnev-nik "Prosveta" in polje celo vrsto upravnih, dobi krasno samonapojno pisalno pero

in avtomatični svinčnik

s lepim zlatim znakom S. N. P. J.

"RAVNO TO KAR ŠTE ISKALI"

Mi vam nudimo:— Novo 6 sobno iz opeke zidano hišo.

Novo šest sobno leseno hišo, ravnokar dovršeno.

Ako imate prazno loto jo vzame-mo pri nakupu v zameno.

Pišite na naslov: "Kontrak-tor", P. O. Box 406, Warren, Ohio. (Adv.)

V NAJEM SE ODDA

pet sobno stanovanje, vse mo-derno urejeno in v lepem kra-ju, zelo primerno za slovensko družino. Stanarina po zmerni cen.

V NAJEM SE ODDAJO

tudi sobe izvrstno opremljene za samce in sicer s hrano ali pa brez hrane, kakor kdo sam želi. Oglavite se osebno pri lastnici rojakinji. Lahko pokličete na telefon, Michigan 1376.

MARY LESNICH, 263 West 25th Street, Chicago, Ill. (Adv.)

POJASNILO DRUŠTVENIM TAJNIKOM IN POSILJATELJEM RAZNIH NAZNANIL

Kadar pošljete listu Prosveta, kakoršnakoli naznanila in zahvalje o smrti, tedaj vselej po-vejte v planu, ali želite imeti plačan oglas ali kot navadno vest. Ako je priročano kot na-vadna vest, se izpusti iz nazna-nila vse osebne zahvale in ime-na posameznikov, ter se tako naznanilo priobči bresplačno.

Kadar pa hočete imeti priobče no celo vrsto raznih imen in drugih stvari, je pa to oglas, za katerega se mora plačati, to ve-lja za člana in za nečlane. Na-dalje velja isto tudi za razne prireditve, veselice, shode, itd.

Vselej je treba povedati ali ho-čete imeti plačan oglas ali samo navadno časnikaško vest, tud v takem slučaju se za navadno vest, naredi stvar bolj na krat-ko in se pove le važnejši del. Če pa naročite, da naj bo plačan o-glas, se priobči vse, kar zahte-vate. Isto tako velja za vsa dru-ga naznanila že se koga tike, ži-nitvene posudbe, prodaje, itd.

Za vse take stvari se mora ved-no povedati, da naj bo to oglas, kolikokrat naj se isti priobči in da bodete zanj plačali. To po-jasnilo dajem radi tega, ker je to skiep konvencije, da se potem ravnamo vsi, druživa, člani, na-ročniki in upravniki lista.

Prosim, da to upoštevate in se potem ravnamo. — Filip Godina upravitelj.

Agitirajte za "Prosveto"!

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prija-telju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za maj denar lahko pošlje-te svojim v domovino.

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

ima v zalogi sledeče knjige:

AMERIŠKI SLOVENC!—Izvrstna krasna knjiga, obsega 682 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane \$5.00

Slovensko-Angliška Slovnica—zelo poučna in lahko raz-umljiva knjiga za učenje angleščine, z dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo \$2.00

Zakon Biogenesije—tolmači naravne zakone in splošni razvoj, knjiga iz katere zamodrete črpati mnogo naukov za telesno in duševno dobro, stane samo \$1.50

Pater Malaventura—V. Kabareta—zanimiva povest iz živ-ljenja ameriških frančiškanov, in doživljaji rojaka, iz-vrstno spopolnjena s slikami, stane samo \$1.50

Zajedaki—različna povest in prava ilustracija dolej skri-tega dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki, stane \$1.75

Jimmie Higgins—krasna povest, ki jo je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek, stane samo \$1.00

Zapisnik 8. redne konvencije S. N. P. J., 262 strani mehko vezana, stane samo \$0.50

"Hrbenica"—drama v treh dejanjih s prologom in epi-logom—mehko vezana, stane samo \$0.25

"Informator"—knjižica s vsami potrebnimi podatki o S. N. P. J.—zelo priporočljiva za člana—stane samo \$0.20

Pišite pa na:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DON CORREA

G. Keller.—Dr. Joža Glonar.

(Dalje.)

Onstran podvržene zemlje se je namreč v neznane daljave raztezala država tako imeno-vanega kralja Angole, čegar moči ni bilo lahko oceniti, ker se je držal vedno v skrivnostni od-daljenosti in se obdajal s sijajem moči in gro-ze, ki je lahko odgovarjal resnici, lahko pa iz-hajal tudi iz zvičajnega pretiravanja in sle-penja.

Zato se je Correa ustavil na primernem kraju in dal strašnega zamorskega kralja po-zvati po odposlanstvu vjetih zamorskih glava-rjev, naj pride k njemu, da bo priznal svojo podložnost in portugalsko nadvlado nad vsa Angole in naj kot dokaz dobre volje prinese takoj s seboj toliko in toliko zlata in slonove kosti. Kralja Angole to naročilo ni ravno pri-jetno dirnilo, vendar pa se je poskušal izvit s posebno premetenostjo iz zagate. Dal je uboge poslance pomoriti, kakor hitro so mu povedali naročilo Correa, da bi se ne mogli še enkrat tako pregrešiti pred njim. Sam pa je takoj po-slal posebno poslanstvo z nekolikimi velikimi slonovimi zobmi in vrečico zlatega prahu v portugalski tabor, kar je dal izročiti kot veli-kodušni prijateljski dar in ob enem naznaniti, da bo prišla s posebnim odposlanstvom njego-va kraljeva sestra, ki bo imela vaa potreb-na pooblastila.

Ta strašni tiran in afriški lev je v tej reči ravnal prav kakor kak preprost Evropejec, ki pošlje vedno ženo tje, kjer je treba pogum in umne zgovornosti; ker pa je imel kakih sto žen, ki se jih sam ni bal, je moral za ta posel vzeti svojo sestro, ki je bila prešerna glava in o kateri se je govorilo, da je bila enkrat že prav na tem, da bi svojega brata dala odstavi-ti in umrtiti.

Don Correa ni vedel, da so bili njegovi odposlanci pobiti; zato je poslanstvo kralja Angole smatral za znamenje polovične udano-sti, ki ji bo kmalu sledila popolna podložnost; ko pa je čez nekaj časa izvedel od svojih ogle-duhov, da se bliža Ananchinga, kraljica Angole, a spremstvom, ki je bolj podobno kakl vojski, je postavil svoje vojščake v red, ki je bil ravno tako dober za bitko kakor za parado. Res se je začel kmalu valiti nekak črn oblak, ki se vedno bolj lezel narazen in iz katerega se je zdaj gluho, zdaj presunljivo jarko čulo vri-ščanje ljudi, tulenje živali in žvenket orožja. Portugaleci so videli, da bi bilo dobro, če bi v pozdrav ustrelili parkrat s svojimi tekmili to-povi, ki so se svetili na afriškem solncu, nakar se je ta črna vojska, prestrašena od strelcov, ki so odmevali po bližnjih gorah, na mah vaa u-stavila in se pokorila naredbam konjnikov, ki so priklopilali k nji. Ti so zahtevali da sme samo kraljica s svojim ožjim spremstvom bliže, vsa ostala tolpa pa naj ostane na mestu, kjer je. Tako se je iz gruč izlučila manjša procesi-ja, ki pa je bila še vedno dovolj velika v svo-jem barbarskem sijaju s takrat še ohranjeni-mi sledovi danes popolnoma podivjanega ljudstva.

Sprejaj so vodili kot kraljev dar čredo divjih živali, slonov, žiraf, levov, tigrov in enakih, na verigah, ki so jih držali mošje, ki bi naj s svojo visoko rastjo in upornim licem kazali moč in silo naroda, s katerim je imel Don Correa posla. Potem je jahal ducat osebnih podložnikov Ananchinge na precej pisano opremljenih volih, vsak spremljan od vojšča-kov s sulicami in ščiti, menda njegovih last-

nih podložnikov; kajti tudi ti so šli vitki kakor smreke in prožni, podobni ljudem, ki imajo ne-koga še pod seboj. Na neizmerno okornem vo-zu, ki so ga vlekli voli in ki je bil okrašen s preprogami, se je nazadnje pokazala kraljica, oblečena v dragocena, očividno zelo stara obla-čila, na vratu in rokah okrašena z nebrojem verig, obročkov in prstanov. Sedela je na za-padni begi na svojem sedelu, z resnim mirom v obrazu, tako da bi se lahko marsikatera za-padna gospa od nje kaj naučila. Njenemu vo-zu sta sledila dva druga voza z njenimi dver-nicami in sužnjami, tem pa peš telesna straža s starim jeklenim orožjem, helebardami in dol-gimi meči, ki so bili očividno skovani nekdanj nekeje na zapadu. Na koncu je sledila kopa po-ganskih čarodajcev, ki so s svojimi čarovniški-mi in grozečimi gestami in akoli zelo zabavali portugalske vojake. Posebno proti nekaterim jezuitom, ki so tudi prišli, da bi si ogledali ves izprevod, so se obračali ti zamorski čarodajci, ki, ker so videli v njih svoje glavne sovražnike in tekmece: jezuiti pa so jih ogledovali z za-nimanjem, ki pristojno izobraženim možem in so se mirno skušali naučiti od teh bedastih po-ganov, kar se je dalo.

V taboru so sprejeli kraljico šele s pravim truščem bobnov in trobent in jo povabili, naj stopi s voza. Čedno oblečeni, toda ne ravno vi-soki oficirji so peljali v visok šotor, ki je bil s tapetami razdeljen na razne oddelke. V prvem so se nahajali dostojanstveniki in višji ofici-rji, ki so sprejeli kraljico in izpregovorili z njo prve besede, dokler ni na svoje veliko za-čudenje izvedela, da najvišjega poglavarja ni-ti ni tukaj, ampak v notranjem oddelku in da jo bo sprejel samo, spremljano k večjemu od tolmača in njenih dvornic. Ker je bila že enkrat tu, je šla molče, toda z nestrpnostjo odlo-čnostjo naprej in je z velikim začudenjem ob-stala pred admiralom, ki je sedel sam na vzvi-šenem prestolu; samo mlad paš je stal ob nje-govi strani. Admiral je bil oblečen v bleščeč oklep, nad njim je imel ovrtnik iz najfinejših čipk in teške zlate verige, na glavi pa pernat klo-buk z zlatim trakom in agrafo iz biserov. Vaa soba je bila po stenah in stropu prevleče-na s pisanimi avilnimi tapetami, po tleh so bile razprostrte preproge; sicer pa ni bilo razen prestola v celem prostoru videti nobenega de-deža, razen rdeče blazine, ki je ležala nekoliko oddaljena pred prestolom.

Dva gospoda, ki sta jo spremlila in se po-stavila na stran, sta ji molče pokazala blazino, ko se je Ananchinga ozirala, kam bi sedla. Opa-zila ni ničesar drugega ko dvornice, ki so pri-šle z njo in je mignila eni, naj pride bliže. Ta je nemudoma pokleknila pri blazini, se podprla s rokami in tako, kakor kakšna egiptovska sfing-a, naredila s svojimi hrbtom sedeč. Na ta se-deč je kraljica z velikim dostojanstvom sedla, položila noge na blazino in ponosno, toda mol-če čakala, kaj bo.

"Prav je," je začel Correa, "da je mož, ki ga imenujejo kralja Angole, poslušal moje po-slanice in spoštoval voljo moje dežele in njene-ga vladarja, daš bi mi bilo ljubše, če bi bil pri-šel sam!"

Ko sta oba tolmača, ki sta tudi bila nav-zoča, te besede prevedla najprej med seboj in kraljici, je odgovorila: "Ti ne razumeš popol-noma, ker tvojih poslancev ni nihče poslušal, ampak so bili pobiti, kakor hitro so odprli usta!"

Ko so bile te besede prevedene in je Don Correa izvedel njih pomen, je nekaj časa mol-čal in samo s svojimi svetlimi očmi opazoval zamorko. Potem je dal vprašati, zakaj so bili poslanci pobiti in kaj kralj pričakuje od tega?

(Dalje prihodnjik.)

Kampanja za dnevnik

Vsi aktivni člani S. N. P. J. naj gredo na agitacijo! Dnevnik mo-ra imeti preko 10,000 naročnikov še to leto. Agitatorje, ki bodo delavni, čakajo lepe knjižne nagrade.

Kampanja za nove naročnike na dnevnik "Prosveto" se odvri 15. februarja 1927 in se zaključi 15. novembra 1927.

Vankde, ki se naroči na dnevnik "Prosveto" in ki dolej še ni bil na-ročnik, bodi na pol leta ali za celo leto, ali če stari naročnik pošlje dve ali več naročil NOVIH NAROČNIKOV, je deležen nagrade v knjigah iz sa-loge Književne Matice S. N. P. J.

Pogoj za nagrado je NOV NAROČNIK in vankde mora poslati celo vrsto naročnine brez vnankega odbitka poštne ali provizije upravnih "Prosveto". V tej kampanji ni dovoljena nobena provizija. Kder si vnanu provizijo, ne dobi nagrade.

Za eno polletno naročnino na dnevnik je polijatelj deležen knjige "Jimmie Higgins," ki je vredna \$1.00. Za eno celoletno naročnino je polijatelj deležen "Slovensko-angliška slovnica," vredne \$2.00, ali pa drugo knjig iz zaloge Književne Matice v vrednosti \$2.00.

Za dve celoletni naročnini dobi polijatelj knjige "Ameriški Slovenci," vredne \$5.00, ali pa drugo knjig iz zaloge Književne Matice v vrednosti \$5.00.

Bratje in sestre S. N. P. J., kakor tudi drugi sojaki in rojakinje, ki se niste naročili na dnevnik "Prosveto," tedaj se vam nudi ugodna prilož-nost, da si za majhno vnetico nabavite dober list in poleg tega dobita še dobro knjigo ZASTONJI!

Pokurite se z naročbo! Pošljite naročnino še danes! Naročnina "Pro-sveto" za eno leto je \$6.00, za pol leta \$3.00. (Za Chicago in Cincero je \$7.50, člani plačajo \$6.30, za Evropo pa \$9.00.) Člani S. N. P. J. doplačajo \$4.80 za celo leto ali \$2.40 za pol leta, ker člani plačajo pri naročanju \$1.20 na leto za tednik.

Mladinski List stane za eno leto \$1.20.

Vaa plačilo in denar pošljite na naslov: Prosveta, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.